

В. П. Ковальський

І. В. Вітюк

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗМІЩЕННЯ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ

Вінницький національний технічний університет

В статті розглянуто та проаналізовано основні фактори, що впливають на формування та розміщення садово-паркових об'єктів. Досліджено особливості та проблеми формування садово-паркових об'єктів України, створення паркового середовища, класифікація садово-паркових об'єктів.

Ключові слова: садово-паркові об'єкти, парки, класифікація парків, навколишнє середовище.

Вступ

Відпочинок людей у природному середовищі є зараз одним з найбільш важливих народно-господарських і соціальних завдань. Тому виникає необхідність здійснення теоретичного дослідження, котре виявить основні закономірності формування ландшафтної та архітектурно-просторової організації парків, виділення їх основних структурних елементів та принципів проектування, а також розробки рекомендацій щодо перспективного проектування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сади й парки є об'єктами детального вивчення різних наук і наукових напрямів: ландшафтної архітектури, садово-паркового мистецтва, культурології, історії, ботаніки тощо. Їм присвячені праці відомих вітчизняних і зарубіжних учених: В. І. Білоуса, І. О. Богової, О. П. Вергунова, В. А. Горохова, І. О. Косаревського, І. С. Косенка, В. Я. Курбатова, В. П. Кучерявого, О. Л. Липи, Н. А. Нехуженко, І. Д. Родічкіна, І. О. Родічкіної, Л. І. Рубцова, R. Aftanazy та ін. У цих дослідженнях розкриваються питання щодо особливостей технології створення зелених насаджень.

Мета роботи. Розкрити основні фактори впливу садово-паркових об'єктів при формуванні ландшафтної та архітектурно-планувальної організації садів та парків.

Основна частина

Садово-парковий об'єкт – це просторово локалізований об'єкт (середовище), в якому, як правило, поряд з рекреаційно-розважальною, реалізуються всі необхідні функції для забезпечення нормальної людської життєдіяльності.

Невід'ємними факторами формування садово-паркових об'єктів є соціально-економічні (соціально необхідні умови середовища, умови руху та зайнятості населення, функціональна структура обслуговуючої сфери населення), естетичні та художньо-композиційні (психологічний та естетичний комфорт, атрактивність паркового середовища), природно-кліматичні (захист від зовнішнього середовища, наявність територій ландшафтів для виробництва і споживання, наявність природних ресурсів для сфери виробництва і споживання, охорона природи (геосфери і біосфери) та науково-виробничі (конструктивно-технологічні рішення елементів штучного середовища, розміщення матеріальних об'єктів споживання, ефективність використання капіталовкладень, вирішення комунікацій (засобів зв'язків між елементами системи).

Встановлено, що садово-паркові об'єкти не можуть розглядатися локально, їх необхідно розглядати як одиницю єдиної рекреаційно системи певної території з урахуванням внутрішніх і зовнішніх зв'язків з навколишнім середовищем і всіма компонентами природного комплексу.

Створення паркового середовища базується на ряді принципів:

- принцип системності та структурної ієрархії (цілісності та просторових зв'язків), який ґрунтується на взаємозв'язку та взаємозалежності архітектурно-композиційного рішення та природних чинників зовнішнього середовища;

- принцип цілісності (естетичної доцільності);

- принцип історичної спадкоємності, який передбачає формування садово-паркового об'єкта з урахуванням історично створених природних, культурно-історичних, етнографічних та інших національних чи місцевих традицій, а також подальший розвиток комплексу із збереженням

принципів, закладених у об'єкті на попередніх етапах формування (принцип застосовується при відновленні чи реставрації садово-паркового об'єкта);

- принцип функціональної відповідності - пошук функціональної структури, яка передбачає встановлення змістовних зв'язків (у тому числі візуально-просторових) із структуровими компонентами та структурою парку в цілому, з найбільш доцільним зонуванням та режимом експлуатації об'єкта;

- принцип виявлення природної структури ландшафту;

- принцип архітектонічності композиційної та стильової узгодженості (гармонізації ландшафтно-підоснови та архітектурних компонентів, природно-ландшафтною та архітектурною складовою). При формуванні паркової композиції необхідно проаналізувати кожну з основних складових одиниць ландшафту у взаємозв'язку з іншими, враховуючи індивідуальний характер місцевості;

- принцип збереження та оновлення;

- принцип вільного простору;

- принцип пропорційності (гармонійних композиційних зв'язків);

- принцип контрастності (контрастного сполучення);

- принцип індивідуальності [1].

Актуальним при проектуванні парків є відповідність прийомів їхньої ландшафтно організації переважній формі і змісту відпочинку в парковому середовищі. У загальному виді до набору рекреаційної діяльності входять пасивний відпочинок у природному оточенні, діяльність під час дозвілля в установах культури, активний відпочинок і фізичні заняття, пізнавальна діяльність та аматорські заняття мистецтвом, наукою і технікою.

Окремі вікові групи населення мають свою специфіку перебування в парку, що відбивається на виборі планувальних рішень паркових просторів. Найбільш помітними є особливості в організації відпочинку дітей та людей літнього віку: максимальна розмаїтість ігрових ділянок, розвинена система площинних і просторових пристроїв, придатних для експлуатації в будь-яку пору року і побудованих з урахуванням схильностей різних вікових груп; необхідність врахування меншої мобільності, людей літнього віку, їх схильність до перебування у частково ізольованому просторі при збереженні візуальних контактів з найбільш відвідуваними ділянками парків.

Особливості психології перебування у природному середовищі різних вікових категорій відвідувачів впливають на вибір схем функціонального зонування паркових територій, розкриваючи планувальними засобами інтереси більш-менш рухливих груп відпочиваючих. Передбачається, що найбільш динамічні групи відвідувачів (люди молодого і середнього віку) можуть вибирати місця для різних форм відпочинку в парку на значній відстані від житлових масивів, ніж люди літнього віку і батьки з маленькими дітьми.

Світова практика створення парків, особливо в останні десятиліття, свідчить про динамічні зміни в уявленні про призначення паркового середовища, у змісті відпочинку і характері планувальної організації території. Ці зміни відбуваються в напрямку інтеграції усіляких форм відпочинку, гнучкої трансформації у використанні паркових просторів і відновленні засобів досягнення їхньої образної виразності [2, 3].

В основу класифікації парків покладено функціональну ознаку, тобто перевагу одного, характерного виду поведінки людини в природному середовищі. Наявність ведучої, домінуючої функції в парку визначає його профіль, що надає можливість використовувати частину його території для інших, підлеглих функцій.

Виявлені типологічні різновиди садово-паркових об'єктів, диференціація яких наведена на рис. 1.

За площею садово-паркові об'єкти поділяються на малі, середні та великі. Площа садово-паркового об'єкту найчастіше залежить від його розташування у системі міста та кількості його відвідувачів. Малі садово-паркові об'єкти здебільшого мають розміри від 0,5 га до 10 га, представлені парковими осередками районного значення. Це невеликі сквери, бульвари, алеї, які розташовані самостійно або входять до складу великих парків. Середні садово-паркові об'єкти зустрічаються найчастіше. Їх площа становить від 10 га до 150 га, вони представлені загальноміськими поліфункціональними парками. Мінімальна площа великих садово-паркових об'єктів становить від 150 га. Вони характеризуються високим естетичним рівнем паркового середовища єдністю елементів території садово-паркових об'єктів (екскурсійних стежок, центрів природи, споруд, дизайну, тематичних зон).

Садово-паркові об'єкти відповідно до функціонального призначення поділяються на

монофункціональні (спрямовані на перевагу одного, найбільш вираженого виду рекреаційної діяльності) та поліфункціональні (такі, що передбачають організацію кількох типів відпочинку).

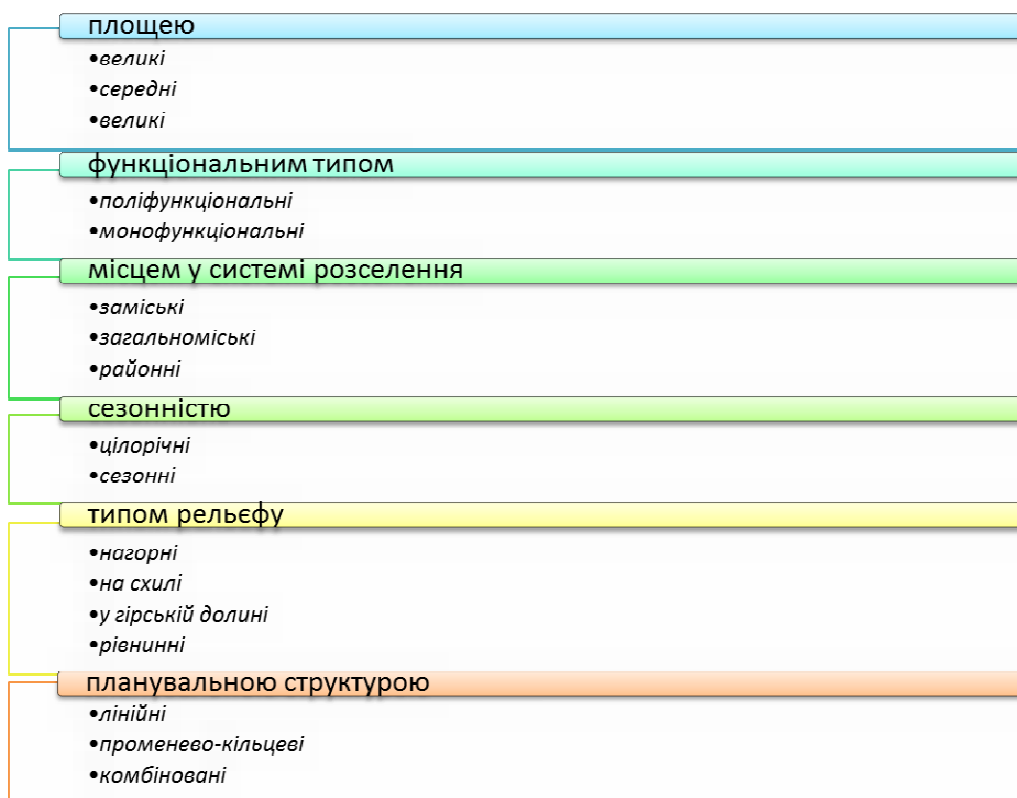

Рис. 1. Типологічні різновиди садово-паркових об'єктів

До монофункціональних садово-паркових об'єктів належать паркові об'єкти загального користування, у яких яскраво виражена одна функція. До поліфункціональних – парки культури і відпочинку, у ландшафтній організації яких відбивається комплексне використання території для різних видів відпочинку. Як правило, до складу функціональних зон таких парків входять спортивна, дитяча, видовишно-масова, культурно-просвітня зони, а також зони тихого відпочинку і прогулянок. Взаємне розміщення перерахованих зон, так само, як і їхнє положення стосовно транспортних магістралей і прилеглих житлових кварталів, визначаються розуміннями зручності використання паркових територій специфічним контингентом відвідувачів. В таблиці 1. наведена класифікація паркових територій – монофункціональних.

Таблиця 1

Монофункціональні паркові території

<u>Пізнавальні</u>	<u>Розважальні</u>	<u>Оглядові</u>
Історичні	Атракціонні	Прогулянкові
Меморіальні	Дитячі	
Етнографічні	Спортивні	
Пізнавальні		
Спеціалізовані		
Виставкові		

За архітектурно-планувальною організацією можна виділити три основні типи садово-паркових об'єктів: лінійний, променево-кільцевий, комбінований. Лінійний передбачає утворення лінійного каркасу, який розбиває територію на пропорційні ділянки. Променево-кільцевий характерний для садово-паркових об'єктів, що розташовані за межами міста. Він представляє кільцеву схему, у якій пішохідна зона представлена променями. Комбінований – найпоширеніший. Його найлегше вписати як у кільцеву, так і у прямолінійну сітку планування міста [4].

Рис. 2. Приклад регулярного парку у Криму

Відповідно до планувальної схеми садово-паркові об'єкти поділяються на регулярні, пейзажні та змішані. Регулярна схема характеризується регулярною сіткою у плані, головною композиційною віссю, яка орієнтується на доміную, строгістю композиції: чіткість пропорцій, ритмом елементів, симетрією членування, геометричною конфігурацією майданчиків. На рис. 2 показаний приклад регулярного парку у Криму.

Пейзажна схема (довільна) характеризується вільною сіткою плану, асиметрією, підпорядкуванням природньому рельєфу: вільнозвивистими доріжками, живописними формами водоймищ, пагорбів; широким використанням квіткового оформлення; наявністю пейзажних картин. На рис. 3 показаний пейзажний парк в м. Умані «Софіївка».

Рис. 3. Приклад пейзажного парку в місті Умані

Змішана схема застосовується найчастіше, тому що включає як лінійні, так і довільні обриси планування [5].

Висновок

- Розглянуті фактори формування садово-паркових об'єктів не вичерпують можливої спеціалізації рекреаційних територій, але дозволяють судити про взаємозалежність функцій паркового простору і специфіки його ландшафтної організації. Класифікація паркових територій говорить про різноманітність, багатогранність і неповторність архітектурно-планувальної організації цих ландшафтних осередків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітюк І.В. Методика формування садово-паркових об'єктів. – Вінниця: НТК ВНТУ, 2016. – с 2.
2. Зубричев О.С. Основні етапи виникнення і формування рекреаційно- розважальних територій міського середовища : [текст] / В.А. Николаенко, Ю.С. Олійник, О.С. Зубричев // Містобудування та територіальне планування: Наук.-техн. збірник – К., КНУБА, 2012. – Вип. 44. – С. 373–380.
3. Ковальський В. П. Малі архітектурні форми, їх переваги та недоліки(на прикладі міста Вінниця) [Текст] / В. П. Ковальський, К. Пиндик // Вісник науково-методичних досліджень. - Вінниця : ВГПК, 2015. – № 4. - С. 113–118.
4. Лазарева Г. – Ростов-на Дону: Феникс, 2005. – 282с.
5. Родичкін І. А. Сади, парки і заповідники України / І. А. Родичкін. – К.: Вища шк., 1990. – 240 с.

Ковальський Віктор Павлович – к.т.н., доцент кафедри будівництва, міського господарства та архітектури Вінницького національного технічного університету.

Вітюк Інна Вікторівна – студентка Вінницького національного технічного університету.

V. Kowalski

I. Vityuk

FACTORS INFLUENCE ON FORMATION AND ACCOMMODATION GARDEN AND PARKING OBJECTS

Vinnitsia National Technical University

The paper considers and analyzes the main factors influencing the formation and placement of landscape gardening projects. The features and problems of formation of garden and park facilities Ukraine, creating a park environment, classification of garden and park facilities.

Keywords: objects for gardens, parks, classification parks and the environment.

Victor Kowalski – Ph.D., assistant professor of construction, urban and architectural Vinnitsia National Technical University.

Vityuk Inna – student of Vinnitsia National Technical University.

В. П. Ковальський

И. В. Витюк

ФАКТОРЫ ВЛИЯЮЩИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗМЕЩЕНИЕ САДОВО-ПАРКОВЫХ ОБЪЕКТОВ

Винницкий национальный технический университет

В статье рассмотрены и проанализированы основные факторы, влияющие на формирование и размещение садово-парковых объектов. Исследованы особенности и проблемы формирования садово-парковых объектов Украины, создание парковой среды, классификация садово-парковых объектов.

Ключевые слова: садово-парковые объекты, парки, классификация парков, окружающую среду.

Ковальський Віктор Павлович – к.т.н., доцент кафедри будівництва, міського господарства та архітектури Вінницького національного технічного університету.

Вітюк Інна Вікторівна – студентка Вінницького національного технічного університету.